

ԵՐԵՎԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբլ. Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мелкъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (լացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկ. Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԿԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

«ՄԵԼԿ» խմբագրութիւնը յայտնում է, որ կիրակի, դեկտեմբերի 22 ին,

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

մասին տասնամյակի անդամ խմբագրական անդամները կը մատուցէին պատարագ, ապա դերեզմանի վրա կը կատարվի հոգեհանգիստը եւ կը բացվի մահաբանութիւնը Պատարագը կը սկսվի առաւօտեան ժամի 10-ին, իսկ հոգեհանգիստը ճիշտ 12-ին:

ԲՈՎԱՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մասնակցեցէ՛ք գործին.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գրիգոր Արծրունի եւ Մշակը. Պատկանանի արձանը էջմիածնում. Գրիգոր Արծրունի մի նամակը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեծ պետութիւնների միջամտութիւնը Արեւելքում. Նամակ «Թիւրքիայից. Նամակ Ամերիկայից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱՅԻՐԵՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիւլիզար:

ՄԱՍՆԱԿԵՑԵ՛Ք ԳՐԻԳՐԻՆ

Դուք էլ մասնակցեցէ՛ք գործին, դուք էլ մի որ եւ է ձեռով գոտակտ եղէք հասարակութեանը եւ ձեր մերձակներին: Դուք միշտ սպասում էք, որ ուրիշը գործէ, իսկ դուք միայն հեռուից նայելով կատարած լինէք ձեր դերը: Դա հիմնական սխալ է, փոստագուր մեր առաջագիտութեան գործի համար:

Դուք հերոսների էք սպասում, որոնք տիտանական ոյժերով հրաշքներ ցոյց տալին ձեզ եւ ձեզ հիացնէին: Բայց հասարակական կեանքի զարգացման տեսակետից այդպիսի հայեացքը մեծ մոլորութիւն է: Բոլորը պէտք է աշխատեն, իրանց ոյժի եւ եռանդի չափով մասնակցելով գործին: Եւ միայն այդ ընդհանուր գործակցութեան զբաւակնում կարելի է փստահ լինել, որ առաջագիտութիւնը ենթարկված չի լինի պատահականութեան եւ նա կը գտնէ հաստատ շահի իր ընթացքի համար:

Երբ ամենքս, երբ մեզինք իւրաքանչիւրը հանդէս կը բերէ իր աշխատանքը եւ եւձանդը, այն ժամանակ կերեւան եւ մեր բոլորի ցոնկացած հերոսները եւ ուժեղ գործողները: Այդ գործողները կը վերցնեն

մեզինք ոգեւորութիւն եւ իրանց անհատական ոյժը կը սկսեն բեղմնավորել արգասիք հողի մէջ: Ու՜մ որովհետ է ձիւք եւ առանձին շնորհք, նա յարմարութիւն կուտենայ նրանց զարգացնել եւ փայլեցնել արժանաւոր կերպով: Իսկ ներկայ մեր կեանքը՝ նա ձգտում է սպանել ամեն մի ոգեւորութիւն, ամեն մի հերոսական արտայայտութիւն եւ յետոյ պահանջում է, որ հրաշքներ տեղի ունենան եւ հերոսներ բուսնեն ամեն օր նրա առաջ: Մինչեւ հասարակութիւնը չը գտայ, որ նա իր բոլոր ամբողջութեամբ պէտք է կուտ իր կեանքի խորը լուստների գէտ, որ նա իր անմիջական գործակցութեամբ պէտք է պահպանէ գործողներին, մինչեւ այդ չէ կարելի սպասել էական բարեփոխութիւն մեր կեանքի մէջ: Թէ տնտեսական եւ թէ բարոյական ու մտաւոր ասպարէզներում ընդարձակ առաջագիտութեան համար անհրաժեշտ է, որ ամենքը գործեն, ամենքը աշխատեն եւ իրանց յոյսը չը դնեն ընտրեալների կամ արտակարգ տաղանդների վրա: Բոլորը պէտք է բաժին ունենան իրանց առաջագիտութիւն կազմելու ընդհանուր գործի մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ ԵՒ «ՄԵԼԿ» (Արձագանք գաւառից)

Գրիգոր Արծրունի եւ Մշակը.—ահա այդ երկու անունները 30 տարի շարունակ հնչում են հայ հասարակութեան ականջում եւ մեր ժողովուրդը մեծ պատկաւանքով է վերաբերվում դէպի այդ հսկայ գործօնները, որոնք թե թիւ տուած՝ մշակեցին հայկական անա-

պատ անդամները: Գրիգոր Արծրունին էր, որ հրապարակի վրա դրեց կանանց իրաւունքների հարցը, նրանց ընտանեկան եւ հասարակական գործունէութեան հզօր պաշտպան հանդիսացաւ Նա էր, որ իր անաշուք քննադատութեամբ, իր լուսաւոր սկզբունքներով ճշմարիտ ու խելացի հիմքերի վրա դրեց հասարակական հիմնարկութիւնների գործերը, արմատացնելով հաշտութեան հիմքը մեզանում: Արծրունին էր, որ միշտ պաշտպանեց հասարակական ընտրողական իրաւունքի վերականգնումը ժողովրդական սկզբունքով: Նա էր, որ միշտ քարոզում էր ազգերի փոխադարձ սէր եւ համերաշխութիւն եւ ցանկանում էր ժամանակակից կեանքի առաջադիմութիւնը ամերիկյան հասարակչափ թէ հային, թէ ռուսին, վրացուն, քրդին եւ թէ թիւրքին: Վերջապէս Գրիգոր Արծրունին էր, որ մեզ սովորեցրեց հասկանալ մեր իսկական մարդկային իրաւունքները եւ մեր բարոյական պարտականութիւնները՝ ուղիղ եւ ճշմարիտ սկզբունքի վրա հիմնած...:

Այժմ, երբ արդէն չունենք Գ. Արծրունին, բայց ունենք նրա հիմնած գործը—«Մշակը»—եւ ճաշակում ենք նրա գործի եւ արդիւնքի քաղցր պտուղները.—մեր պարտականութիւնն է ուղիղ կերպով հետեւել նրա ընդգնած ծրագրին եւ ընթանալ նրա շահով: Եւ ամեն անգամ, երբ բաց ենք անում նրա հիմնած պաշտելի «Մշակը», միշտ նրա հիմնադրի յիշատակը թարմանում է մեր առաջ եւ նա իր այդ հիմնած թերթով անմահ է մեզ համար: Այսօր եւս, երբ արդէն Գ. Արծրունը անհայտ անուն մամլոյ տարեգրածի օրն է, այսօր աւելի է թարմանում մեր յիշողութեան մէջ նրա սըրբազան յիշատակը: Խոնարհվե՛ք անկեղծ սըրտով նրա տասնամյակ յիշատակի առաջ եւ ցանկանալ, որ նրա գաղափարակից—լծակիցները, նրա հետեւողները, նրա գործունէութեան զեկը ստանձնողները անսպաժը, անխոնջ առաջ տանեն նրա սրբազան գրօնակը եւ անցնեն անվերջ այն լուսաւոր ճանապարհով, որով հանդուգնալ Գ. Արծրունին աշխատում էր առաջ քաշել մեր խղճով հայ հասարակութիւնը դէպի առաջադիմութեան ասպարէզը...:

Ն օր-Բ ա յ ա զ է տ

ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ ԷՋՄԻԱՇՆՈՒՄ (Նամակ վաղարշապատից)

Այսօր, դեկտեմբերի 15-ին, Գեորգեան ձեռնարանի հիւսիսային դռնով տեղի ունեցաւ

չը տուին, նրան շատ են պատուում, բայց մեր անից շատ բան տարան ու այնպէս գնացին: Միւս օրը իմացանք, թէ Աղաջանի ամբողջ ընտանիքը կոտորեցին, տունն էլ կրակ տուին ու երկու ամսական երեխային դերի տարան իրանց սարերը: Փողոցներումն էլ շատ ննջեցեալներ էին ընկած, բոլորովին տկուր. մէկի գլուխն էր կտրած, միւսի ձեռքն էր իր մարմնից անջատւած, երրորդի մարմինը կրակի մէջ խորոված, ուսացած էր... (Խաչ Կ հաճում) Սուրբ, Աստուածածին, զթացիր մեզ վրա...:

Գիւլիզար. (Գիւլիզար սառափած, ծածկած ձեռքերով երեսը). Խեղճ Աղաջան... Յետոյ նրան ուղ աղաւթեց...:

Սաթուհ. Հայրդ աղաւթեց նրան, փող տուեց անհաւատներին, յետ առաւ երեխային ու մեզ յանձնեց. ես եմ նրան ծիծ տուել... Լուսանողի մայրը եւս նրան մեր տանը մնածացրել ենք:

Գիւլիզար. Քիւրդերը շատ են շարժառու՝ քրիստոնեաներին, իմացում...:

Սաթուհ. Ե՛հ... զաւակս, էլ մի յիշեցրու: Ինչքան չէն անում այդ նշովեալները. նրանց համար մի եւ նոյն է. ու՛ր նրանց ձեռքն ընկաւ կին, մարդ թէ՛ մանուկ՝ չալ չարում են, կրուկի վրա խորովում են մարդկանց, քրիստոնեայի սիրտը կտրում են եւ չներին են տալիս... Մարկիան օրներից կախ են անում, լեզուները բերանից կտրում են, իսկ անհղ մանուկ-

մեր անմահ բանաստեղծ Ռաֆայէլ Պատկանեանի արձանի բացումը: Ժամի 11-ին, ձեռնարանի քառաձայն խմբի երգից յետոյ, բարձրացաւ ծածկոյթը եւ բոլորիս առաջ երեք արչի-նաչափ բարձրութիւն ունեցող եռանկիւնաձև պատուանդանի վրա բացվեց բանաստեղծի կիւսարձանը, որի կնճռոտ եւ վշտալի դէմքից կարծէք գլորվում էին Արաքսի արտասուքները: Մայր Արաքսի՝ երգողի արձանը բարձրանում էր Արաքսի հովտում: Սա պատմէին էլ այն արձանի, որ կանգնեցրից մի տարի առաջ Նախիջևանի ու Խաչ վանքում բանաստեղծի գեղեցիկ մահի վրա եւ իսկապէս նա թողնում է լուսաւորութիւն՝ արտայայտելով ազգային երգչի անհուն վշտերը:

Երեւոյթը ուրախալի է, փաստը կրթիչ, բայց աւելի միանթարական է այն հանգամանքը, որ ժողովրդի գիտակցութիւնը ծնում է բարեքայնութիւն, որտեղ միանթարական ոչինչ չենք գտնում: Ով կերակրալէր էջմիածնի պարսպաներից ներս՝ տեսնել ազգի վշտերը լացող բանաստեղծի արձանը մատաղ ուսանող սերնդի առաջ դուրս բերած: Ծնորդն ալ. Ա. Պողոսեանի նուիրատուութեան նոյն արձանը գրվեց նաև Գեորգեան ձեռնարանի դիմաց: Իսկ այսպիսի մի գեղեցիկ գործ խրախուսելու եւ գնահատելու համար շտապել էր բաւական թւով ժողովուրդը: Երեւոյթը շտապել էր նայալէն մի բարձրութիւն իր պատկերով զարդարելու իր սիրած երգչի արձանը: Ներկայ էին պատգամաւորներ մի խումբ համակողմանիք՝ կանանց եւ օրիորդների կողմից, աշակերտներ, երիտասարդութեան, ոսկերիչ եղբայրների կողմից, պատկերի թիւ համար էր եօթի: Այս բոլորը հրաշալի: Բայց ինչ էին անում իրանց կողմից էջմիածնի, ձեռնարանի վարչութիւնը: Միաբանութիւնը հոգեհանգիստը չուզեց անի մօտ կատարել, այլ կատարեց վարչի մէջ: Երբ երեցեցիկ խմբի երգից յետոյ արձանը բացեցին, չը նայած լուս եղանակին, չը գտնվեց մէկը, որ առաջ դար գտնէ երկու խօսքով Պատկանեանի մասին մի բան ասելու: Մի քանի րոպէ անց՝ յայտնի եղաւ, որ ձեռնարանում հանդէս կայ, դրան առաջ երկու պահապաններ ներս են թողնում մաքուր հագնվածներին եւ հրում սովորական մարդկանց: Ո՛րտեղ քեզ չէն հալածել, խեղճ, հասարակ մահկանացու, ծեծված, արհամարհված դասակարգ. գիտութեան տաճարի դռներն էլ քեզ համար փակ են կղել: Հանդիսարանը արդէն լցված է ձեռնարանի աշակերտներով եւ տեղ չը լինելու պատճառով շատերը, նոյն իսկ երեսնից եկածները, դուրսը մնացին:

Ներքին գլխները ջարդում են քարերի վրա...:

Գիւլիզար. Ինչ սարսափելի բանն էր պատմում, իմացում. Տէր-Աստուած, միթէ մեզ էլ այդպէս կը շարժարեն (երեսը ձեռքերով ծածկում է, յետոյ ընկնում է Խաթունի գիրքի եւ գլուխը դնում է երա ձեռքերի վրա):

Ն ր ա ն ք եւ Ա ղ ա ջ ա ն

Աղաջան (մեկնելով կանգնում է եւ զարմացած նայում է): Ի՞նչ է պատահել (մտնում է) Գիւլիզար, ի՞նչ է պատահել քեզ, սիրելիս, դու լաց ես լինում... Մի դժուարեղութիւն է պատահել...:

Սաթուհ. Ի՞նչ ես ասում, Տէրը քեզ հետ, ի՞նչ դժբաղդութիւն (համբուրում է Գիւլիզարին). հանգստացիր, զաւակս, մեզ հետ ոչինչ չի պատահել...:

Գիւլիզար. (Վեր է կենում): Այդ դռն ես, Աղաջան. (սքրում է աչքերը): Ոչինչ չի պատահել, սիրելիս: Իմացում պատմեց ինձ, թէ ինչպէ՛ս քիւրդերը շարժարում են քրիստոնեաներին եւ ես քիչ վախեցալ...:

Աղաջան. Ե՛հ... իմացում, դու միշտ քո առականն ես պատմում...:

Սաթուհ. Ի՞նչ անակներ, որդի... (Խաչ Կ հաճում): Աստուած մեզ պահապան լինի, երանի ուրիշ անգամ չը պատահի այն, ինչ որ իմ սեփական աչքերով տեսել եմ: Երբ, ինչ որ Աղաջան, կաւ է, մայրիկի էլ մի նեղացրու

